

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาและเป็นเครื่องชี้นำสังคม ผู้ที่ได้รับการศึกษาจึงเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ (กรมวิชาการ, 2545 : 1) ระบบการศึกษาในปัจจุบันไม่สามารถสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพได้ตามที่มุ่งหวัง สืบเนื่องมาจากปัญหาหลายประการ ทั้งด้าน โครงสร้าง กระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และระบบสนับสนุนต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการที่ยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใหม่ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและรวดเร็วด้วยการปฏิรูป การปฏิรูปการศึกษาและสำเร็จได้มิใช่เกิดจากการกระทำของผู้ใดผู้หนึ่งคณะบุคคลคณะใดคณะหนึ่ง แต่จะต้องเกิดจากการร่วมคิดร่วมทำอย่างจริงจังของทุกคนทุกกลุ่มในสังคมทั้งหมด (กรมสามัญศึกษา, 2542 : คำนำ) ประเทศไทยได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาการศึกษาของชาติด้วยการปฏิรูปการศึกษา โดยตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นกฎหมายรองรับและเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ

นโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษามีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข โดยได้กำหนดนโยบายแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญ 4 ด้าน คือ 1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา 2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา ในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย โดยยึดแนวคิดและหลักการที่สำคัญว่า “การปฏิรูปการศึกษาเป็นการพัฒนาแบบส่วนกลางนำท้องถิ่นผลักต้น” นอกจากนี้กระทรวงศึกษายังได้กำหนดกระบวนการบริหารและการจัดการในการที่จะนำนโยบายการปฏิรูปการศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน คือ 1) การจัดตั้งกรรมการโรงเรียน 2) การประเมินความต้องการในการพัฒนา 3) การสร้างแผนปรับปรุงพัฒนาโรงเรียน 4) การปฏิบัติตามแผนและทำให้เกิดผลจริง 5) การรายงานความก้าวหน้าต่อประชาชน และ 6) การประเมินและปรับปรุงให้เป็นแผนต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางการปฏิรูปการศึกษานี้ หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัด

กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับเป็นนโยบายและกำหนดเป็นแผนงาน / โครงการให้สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อันจะรวมไปถึงนโยบายของรัฐบาล (วันชัย พงษา. 2539 : 12 – 13)

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชาติต้องเริ่มที่การพัฒนาคนด้วยการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ คือ การทำการศึกษาให้เหมาะสมแก่การพัฒนาคนได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การศึกษาต้องช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) คือเป็นสังคมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดแข็ง ยุคสมัยนี้คือยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร การศึกษาต้องกระตุ้นให้คนมีความใฝ่รู้และอยากเรียนรู้ตลอดเวลา (พระราชวรมนี. 2542 : 10)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ดำเนินงานจากผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาควรทราบถึงความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด การที่ครู อาจารย์จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครู อาจารย์จะต้องมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานเป็นพื้นฐานเพราะหากบุคคลมีความพึงพอใจในงานที่ตนปฏิบัติแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการที่จะปฏิบัติงานซึ่ง เดวิดและนิวส์ตรอม (David and Newstrom. 1989 :109) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในการทำงานไว้ดังนี้คือ ความพึงพอใจของบุคคลในการทำงานในองค์กร มีผลต่อความสำเร็จของงานและองค์กร รวมทั้งความสุขของผู้ทำงานด้วย องค์กรใดก็ตาม หากบุคคลในองค์กรไม่มีความพึงพอใจในการทำงาน ก็จะเป็นมูลเหตุหนึ่งที่ทำให้ผลงานและกาปฏิบัติงานต่ำ คุณภาพของงานลดลง และมีปัญหาทางวินัยได้อีกด้วย แต่ในทางตรงกันข้ามหากองค์กรใดมีบุคคลที่มีความพึงพอใจในการทำงานสูงจะมีผลบวกในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานยังเป็นเครื่องหมายแสดงถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานและภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กร ดังนั้นถ้าหากหน่วยงานใดเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสร้างความพึงพอใจในการทำงานให้เกิดขึ้นกับคนในหน่วยงานของตนเอง และมีความเข้าใจปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน อีกทั้งตระหนักอยู่เสมอว่า ความพึงพอใจนั้นสามารถเปลี่ยนได้อยู่เสมอตลอดเวลาตามสภาพการณ์หรือตามเวลาจะทำให้หน่วยงานนั้นประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของผู้นำอีกด้วยดังนั้น จะเห็นได้ว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงานมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารควรทราบและสร้างให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติงานให้มากที่สุด เพราะจะช่วยให้การบริหารของผู้บริหารเป็นไปอย่างราบรื่นและการปฏิบัติงานของบุคคลในหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนาดโรงเรียน

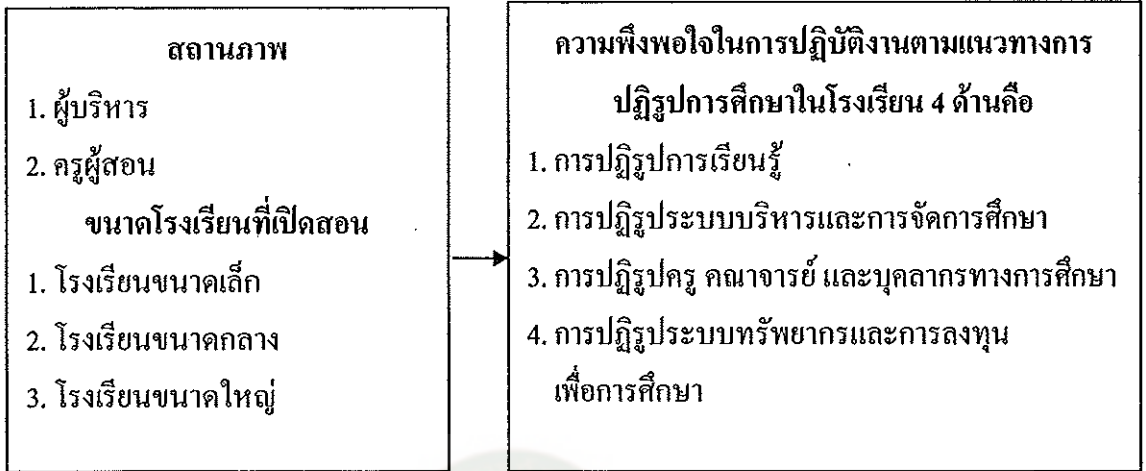
ที่แตกต่างกันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานของครู อาจารย์ ดังเช่น วิฑูรย์ โคตรโยธา (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาพบว่า ระดับปัญหาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีปัญหารายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโรงเรียนขนาดกลางมีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า งานวิชาการงานกิจการนักเรียน มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 งานบุคลากรงานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ที่มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สุรินทร์ อสุระพงษ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน เห็นว่าการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารระบบคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวม และเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการกำหนดเป้าหมายและนโยบายของโรงเรียน และด้านการจัดองค์กรบริหารคุณภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ประเสริฐชัย พิศาครัมย์ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาการ โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกสทศ เขต 3 มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 209 โรงเรียน ได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสนใจเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกสทศ เขต 3 ว่ามีความพึงพอใจในการปฏิรูปงานตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา เพื่อนำผลที่ได้เป็นข้อมูลพื้นฐานให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปเป็นแนวทางการปรับปรุงและส่งเสริมให้ข้าราชการครูเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ดีและเกิดประโยชน์สูงสุดในการทำงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐานคุณภาพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ต่อ ไป

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหาของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามแนวปฏิรูปการศึกษาของข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 3 ซึ่งมีขอบข่ายการดำเนินงานอยู่ 4 ด้านคือ 1) การปฏิรูปการเรียนรู้ 2) การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา 3) การปฏิรูปครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและ 4) การปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 2,446 คน โดยเป็นผู้บริหารจำนวน 209 คน และครูผู้สอนจำนวน 2,237 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2550 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามขนาดของโรงเรียนที่เปิดสอน จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 86 คน และครูผู้สอนจำนวน 270 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 356 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้ กำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 สถานภาพ ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้สอน

3.1.2 ขนาดโรงเรียนที่เปิดสอน ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 ประกอบด้วยการดำเนินงาน 4 ด้านคือ 1) การปฏิรูปการเรียนรู้ 2) การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา 3) การปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและ 4) การปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. ข้าราชการครู หมายถึง ผู้บริหาร และครูผู้สอนผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2550
2. ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2550
3. ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูและพนักงานราชการที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 ปีการศึกษา 2550
4. โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศกนคร เขต 3 จำแนกเป็น 3 ขนาด ดังนี้
  - 4.1 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน
  - 4.2 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนระหว่าง 121- 300 คน
  - 4.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนมากกว่า 300 คน
5. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา หมายถึง ความรู้สึกของข้าราชการครู ที่มีต่อการปฏิบัติงานในทางบวก แยกได้ 4 ด้านคือ

5.1 การปฏิรูปการศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ลดบทบาทของครูผู้สอนเน้นการจัดกิจกรรม มีอิสระ มีความหลากหลาย ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2 การปฏิรูประบบบริหารและการจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารโดยเน้นเรื่องการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนในการจัดการศึกษา

5.3 การปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา หมายถึง การส่งเสริมให้ระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง

5.4 การปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา หมายถึง การระดมทรัพยากร งบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคลครอบครัว สถาบันสังคมอื่นมาใช้เพื่อจัดการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหาร โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 นำไปประกอบการพิจารณา ให้การส่งเสริมสนับสนุน ปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานในการจัดการศึกษา อย่างมีระบบเพื่อให้โรงเรียนมีมาตรฐานและมีคุณภาพทางการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 เป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทางการบริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 3 และนำไปประยุกต์ใช้ในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ ต่อไป